УДК 336

КОРНЄЄВ Максим Валерійович,

кандидат економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті розглянуто особливості формування та використання фінансових ресурсів окремих груп суб'єктів фінансового сектору в сучасних умовах господарювання. Досліджено стан фінансових ресурсів вітчизняних страховиків як окремої групи суб'єктів фінансового сектору. Запропоновано напрямки вдосконалення системи управління ресурсним потенціалом окремих груп суб'єктів фінансового сектору на регіональному рівні.

Ключові слова: *фінансовий сектор, суб'єкт, формування, використання, ресурсний потенціал, фінансові ресурси, страхові компанії, управління.*

В статье рассмотрены особенности формирования и использования финансовых ресурсов отдельных групп субъектов финансового сектора в современных условиях хозяйствованя. Исследовано состояние финансовых ресурсов отечественных страховщиков как отдельной группы субъектов финансового сектора. Предложены направления совершенствования системы управления ресурсным потенциалом отдельных групп субъектов финансового сектора на региональном уровне.

Ключевые слова: *финансовый сектор, субъект, формирование, использование, ресурсный потенциал, финансовые ресурсы, страховые компании, управление.*

In the article the features of forming and use of financial resources of separate groups of subjects of financial sector in the modern terms of menage are considered The state of financial resources of domestic insurers is explored as separate group of subjects of financial sector. Directions of perfection of control system by resource potential separate groups of subjects financial sector at regional level are offered.

Key words: *financial sector, subject, forming, use, resource potential, financial resources, insurance companies, management.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Сучасний економічний розвиток вимагає перегляду фінансової політики та вдосконалення системи інструментів регулювання фінансових відносин. В країнах з ринковою економікою фінансовий сектор є найважливішим елементом системи держави, за допомогою якого можливо розв'язати ряд суспільних проблем, задовольнити потреби фізичних та юридичних осіб у забезпеченні їх економічних інтересів. Фінансовий ринок на сьогоднішній день набув досить швидких темпів розвитку, але у посткризових умовах цей розвиток дещо уповільнився.

Сучасний фінансовий ринок має розгалужену секторну структуру. Враховуючи специфіку діяльності окремих груп суб'єктів фінансової сфери, на держаному рівні встановлено вимоги щодо управління (розміщення, використання) їх ресурсів (у тому числі фінансових) за секторами досліджуваного ринку. Важливо також, на сучасному етапі, досліджувати темпи розвитку фінансового сектору, дослідивши темпи приросту окремих його суб'єктів, зміну в їх доходах, розглянувши на скільки ефективно вони розпоряджаються своїми ресурсами (у тому числі фінансовими). Вагоме значення у фінансовій сфері займають саме фінансові ресурси, які забезпечують надійність окремих груп її суб'єктів (тобто їх здатність виконувати свої обов'язки), що й обумовлює актуальність даної статті.

Аналіз досліджень і публікацій. Вклад у дослідження основ формування і використання ресурсів (у тому числі фінансових) окремих груп суб'єктів фінансової сфери внесли такі вчені, як Г.Азаренкова, Л. Лебединська [2], С. Осадець [3], Н.Приказюк [5], Г.Пурій [7], О. Шевчук [9], А.Янгін [10], У. Нелмен, Дж. Ван Хорн та інші. Проте недостатньо дослідженими залишаються теоретичні аспекти щодо окремих особливостей управління ресурсами (у тому числі фінансовими) окремих груп суб'єктів фінансової сфери на регіональному рівні, а також стратегічні напрями вдосконалення систем такого управління.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. В сучасних умовах господарювання достатність ресурсного потенціалу суб'єктів фінансового сектору виступає вагомим фактором їх розвитку. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень та розробок в галузі діяльності суб'єктів фінансового сектору, окремі питання не отримали достатньої уваги. Актуальною є проблема формування достатньої ресурсної бази суб'єктів фінансового сектору на регіональному рівні з метою підвищення ефективності діяльності останніх. Це обумовлює вибір теми і формування цілей даної статті.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є комплексне дослідження фінансової складової ресурсного потенціалу окремих груп суб'єктів фінансової сфери (фінансових ресурсів), особливостей її формування та використання, розробка напрямів вдосконалення системи управління ресурсним потенціалом цих суб'єктів на сучасному етапі економічного розвитку.

На ринку фінансова складова ресурсного потенціалу (фінансові ресурси) існуючих груп суб'єктів фінансової сфери характеризується специфічністю її формування та використання. Законодавчо встановлено вимоги до формування та розпорядження фінансовими ресурсами окремих груп суб'єктів фінансової сфери у відповідності з сегментарною структурою ринку. У свою чергу, фінансові ресурси окремих груп досліджуваних суб'єктів мають такі складові як статутний капітал, гарантійний фонд (додатковий, резервний капітал, нерозподілений прибуток), резерви. Такі ресурси можуть бути власного типу (формуються засновниками суб'єктів, відрахуваннями з прибутків від основної, інвестиційної діяльності, за рахунок додаткової емісії акцій; його головними елементами виступають статутний, гарантійний фонди) та залученого типу (включають резерви, кредиторську заборгованість за операціями суб'єктів тощо). Ці типи виступають базовими джерелами формування фінансових ресурсів окремих груп суб'єктів

фінансової сфери, при цьому основним з них є залучений тип. Структура фінансових ресурсів залученого типу окремих груп суб'єктів досліджуваної сфери (сукупна вартість реалізованих на ринку фінансових продуктів) також, як правило, зумовлена специфікою їх основної діяльності. Діючим законодавством зазначено, що при формуванні фінансових ресурсів окремого суб'єкта за рахунок внесків засновників у статутний фонд треба враховувати встановлені мінімальні вимоги до обсягу власних коштів. При цьому статутний фонд для окремих груп суб'єктів має бути сплачений виключно у грошовій формі. Не дозволяється використовувати для формування статутного фонду векселі, кошти резервів, банківські кредити, позики [3;4;6].

У процесі діяльності окремі суб'єкти фінансового сектору постійно дотримуються оптимального співвідношення власних коштів, прийнятих на себе зобов'язань та мають статутний фонд, власні кошти, які вільні від зобов'язань. За допомогою нерозподіленого прибутку вони, як правило, створюють вільні резерви [1; 9; 10].

Управління ресурсним потенціалом груп суб'єктів фінансової сфери є чинником ефективного їх функціонування та відповідно раціонального споживання ресурсів таких суб'єктів в кожних конкретних умовах господарювання. Необхідним завданням виступає постійне та своєчасне вдосконалення систем управління ресурсним потенціалом суб'єктів фінансового сектору [1].

У якості прикладу, розглянемо особливості формування, використання фінансових ресурсів такої групи суб'єктів фінансового сектору як страховики. Фінансові ресурси страховиків протягом кругообігу виступають лише у грошовій формі. Спочатку акумулюються кошти від страхувальника, створюється страховий фонд, після цього страховик несе витрати за результатами власної діяльності, покриває збитки. Для оцінки фінансових ресурсів страховиків на ринку розглянемо зміни кількості страхових компаній в Україні за останні 9 років (таблиця 1) [4;9].

Таблиця 1. Динаміка та структура страхових компаній за секторами ринку [4].

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	6 міс 2012
Загальне страхування	342	348	356	381	397	378	389	378	380
У % до загальної кількості	88,4	87,4	86,6	85,4	84,6	79,6	85,3	85,5	85,8
У % до попереднього року	-	101,8	102,3	107,0	104,2	95,2	102,9	97,2	100,5
Страхування життя	45	50	55	65	72	72	67	64	63
У % до загальної кількості	11,6	12,6	13,4	14,6	15,4	15,2	14,7	14,5	14,2
У % до попереднього року	-	111,1	110,0	118,2	110,8	100,0	93,1	95,5	98,4
Всього	387	398	411	446	469	475	456	442	443

Як бачимо з таблиці 1, сектор загального страхування має значні кількісні переваги на протязі всього досліджуваного періоду. Кризовий стан економіки згубно вплинув на чисельність страховиків із загального страхування, при цьому чисельність компаній із страхування життя залишилась практично сталою. Це можна пояснити тим, що компанії, які займаються загальним страхуванням більш чутливі до кризових явищ на ринку, вони досить швидко реагують на зміни, зумовлені такими явищами, тому що більшість договорів, які вони укладають у процесі основної діяльності мають короткостроковий характер. Можна сказати, що з цього боку страхові компанії більше ризикують займаючись діяльністю із загального страхування, ніж компанії, що займаються страхуванням життя. Також необхідно визначити динаміку зміни страхових премій та виплат компаніями. На рисунку 1 відображена динаміка зміни страхових премій за останні роки. З цього рисунку видно, що страхові компанії частіше стали використовувати допомогу перестраховиків, що відповідно зменшує їх прибуток. Як бачимо з рисунку 2, розмір страхових виплат за останні роки помірно зменшувався, що вказує на покращення умов для розвитку вітчизняних страхових компаній. З рисунку 3 видно, що найбільше страхових премій зібрало добровільне майнове страхування. На рисунку 4 показано, що найбільше страхових виплат компанії із загального страхування роблять саме за добровільним майновим страхуванням [4;5].

Базову роль у структурі ресурсів страховиків відіграє саме їх власний капітал (таблиця 2). З тимчасово залучених та перебуваючих у розпорядженні страховиків ресурсів складається залучений капітал, основним елементом якого виступають страхові резерви. Фінансові ресурси, представлені кредитами банків, кредиторською заборгованістю та доходами майбутніх періодів, є позиковим капіталом страховика. У післякризовий період відбувається різке збільшення власного капіталу вітчизняних страхових компаній за рахунок гарантійного фонду. Оплачений статутний капітал також показує позитивну тенденцію до зростання. Додатковий та резервний капітал мають таку ж подібну динаміку. Нерозподілений прибуток показує стійку тенденцію до зростання протягом досліджуваного періоду (таблиця 3) [2;8]. Страхові резерви вітчизняних страхових компаній в період кризи різко впали (таблиця 4). Причиною такого стану було збільшення виплат внаслідок масового настання страхових випадків через фінансово-економічну кризу. Проте надалі у післякризовому періоді страхові резерви були поповнені, що дозволило вийти страховикам на докризовий рівень [2;4;8].

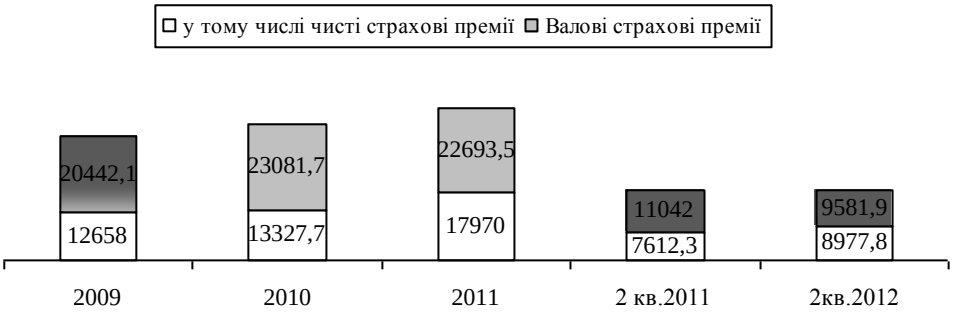

Рис. 1 Динаміка змін страхових премій, млн. грн. [4].

Рис. 2. Динаміка змін страхових виплат, млн. грн. [4].

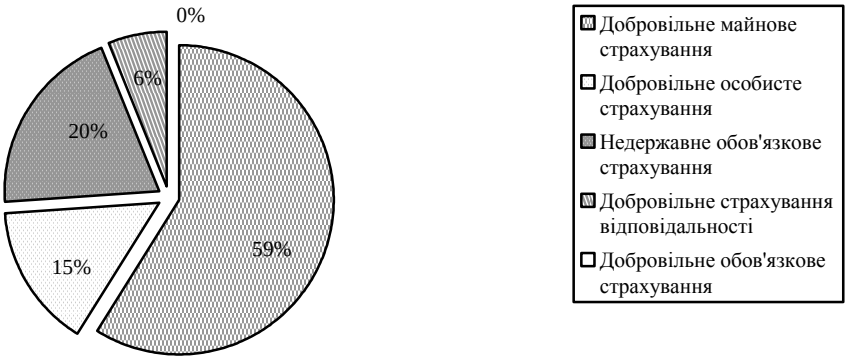

Рис. 3. Структура валових страхових премій компаній із загального страхування (станом на 30.06.2012), % [4].

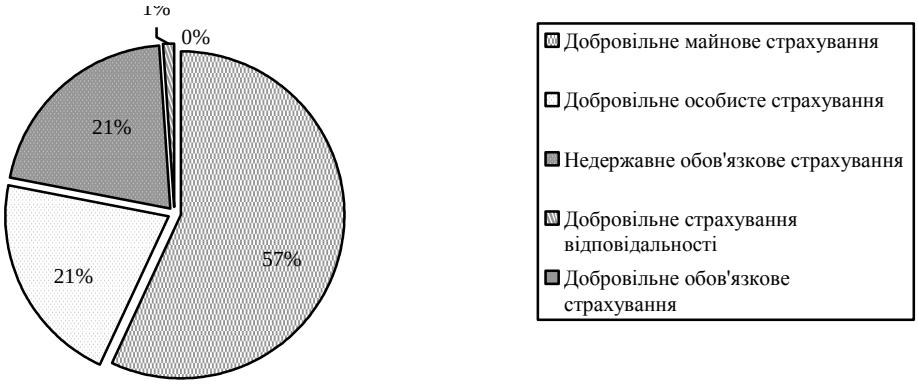

Рис. 4. Структура валових страхових виплат компаній із загального страхування (станом на 30.06.2012), % [4].

Таблиця 2. Власний капітал вітчизняних страхових компаній за 2008-2012 роки [4].

Рік	Власний капітал на 01.10., тис.грн		Питома вага, %
	Всього	Оплачений статутний капітал	Оплачений статутний капітал
2008	9 850 013,8	4 933 542,8	50,09
2009	9 835 004,0	4 974 823,8	50,58
2010	10 474 764,8	5 012 536,2	47,85
2011	11 996 988,5	5 250 211,3	43,76

Продовження таблиці 2.

2012	11 597 141,9	5 540 457,4	47,77

Таблиця 3. Гарантійний фонд вітчизняних страхових компаній у 2008-2012 роках [4].

Рік	Гарантійний фонд на 01.10., тис. грн.				Питома вага, %		
	Всього	Додатк. капітал	Резервний капітал	Нерозпод. прибуток	Додатк. капітал	Резервний капітал	Нерозпод. прибуток
2008	4 921 769,9	984 788,9	2 433 243	1 503737,8	20	49,44	30,55
2009	4 884 074,6	1228 666,6	2 434 444	1 22063,5	25,16	49,84	25,00
2010	5 468 895,2	1552 344,6	2556 711,4	1359 839,2	28,38	46,75	24,86
2011	6 752 146,2	2457 838,3	2770 429,3	1523 878,6	36,40	41,03	22,57
2012	6 097 545,9	2205 891,6	985 988,1	2 905666,2	36,18	16,17	47,65

Таблиця 4. Страхові резерви вітчизняних страхових компаній у 2008-2012 роках (на 01.10., тис.грн) [4].

2008	2009	2010	2011	2012
5 513 135,5	4 903 100,9	5 294 840,3	5 653 624,4	5 641 968,1

Загальне дослідження фінансових ресурсів окремих груп суб'єктів фінансової сфери показує, що їх фінансовий стан дещо покращився за останні декілька років, але при будь-якому погіршенні економічних умов існує великий ризик різкого зниження фінансової надійності таких суб'єктів. Щоб запобігти такій підвищеній чутливості суб'єктів фінансової сфери, держава повинна впровадити деякі міри: поступово проводити інтеграцію вітчизняних досліджуваних груп суб'єктів в міжнародні фінансові структури; вдосконалити інформаційні системи і технології у фінансовій сфері, поступово інтегрувати між собою окремі складові фінансової системи (наприклад, страхову та банківську системи); підвищувати кваліфікацію кадрів у фінансовій сфері; формувати ефективні об'єднання груп суб'єктів фінансового сектору; оптимізувати структуру між окремими видами фінансових послуг; модернізувати систему фінансових розрахунків; вдосконалити існуючу базу фінансових послуг, її організаційне забезпечення; стимулювати (обмежувати) окремі групи суб'єктів фінансової сфери у їх діяльності; вдосконалити правовий механізм забезпечення нагляду за діяльністю окремих груп суб'єктів фінансової сфери; вдосконалити систему державного регулювання діяльності окремих суб'єктів фінансового сектору з метою визначення правил ефективного їх функціонування на ринку тощо. Ці напрямки вдосконалять існуючи системи управління фінансовими ресурсами вітчизняних груп суб'єктів фінансової сфери. Отже, буде відбуватись й підвищення ресурсного потенціалу окремих груп суб'єктів фінансової сфери. При формуванні системи управління фінансовими ресурсами окремих груп суб'єктів фінансової сфери враховують чинники впливу на їх стан: величину сплаченого статутного капіталу суб'єктів; розмір резервів (адекватний прийнятим зобов'язанням, достатність яких обумовлена правильно

визначеною ціновою політикою) з метою подальшої гарантії виплат; існуючу структуру портфеля фінансових послуг; існуючу систему перерозподілу фінансових ризиків; масштаби, ризикованість інвестиційної діяльності суб'єктів тощо. При розробці системи управління фінансовими ресурсами окремих груп суб'єктів досліджуваної сфери необхідно вдосконалювати існуючі підходи до прогнозування розміру надходжень платежів, адаптувати їх у відповідності до сучасних тенденцій розвитку фінансового ринку. Окремим групам суб'єктів фінансової сфери також необхідно дотримуватись стратегії формування власних фінансових ресурсів наступним чином: визначити з урахуванням статутного капіталу максимальний розмір відповідальності, яку вони можуть на себе прийняти та у ході діяльності здійснювати особливу тактику формування фінансових ресурсів, враховуючи при цьому можливий фінансовий ризик. При можливості необхідно передавати частину відповідальності, яку суб'єкт вже не може сам утримувати іншому суб'єктові [2; 3; 5; 7; 8; 9; 10].

Підсумовуючи вищевикладене, визначимо сфери тактичного та стратегічного управління ресурсним потенціалом окремих суб'єктів фінансового сектору на регіональному рівні (рис.5). Аспектний розподіл ресурсного потенціалу вміщує суб'єктивний, об'єктивний, ринковий (порівняльний), аналітично-управлінський аспекти. Найбільш вагомою складовою такого розподілу виступає саме фінансова. Базовим стратегічним напрямом управління ресурсним потенціалом окремих груп суб'єктів фінансового сектору виступає поповнення вже існуючих резервів за рахунок статутного капіталу, враховуючи при цьому, який обсяг такого капіталу додатково інвестують в суб'єкта його засновники.

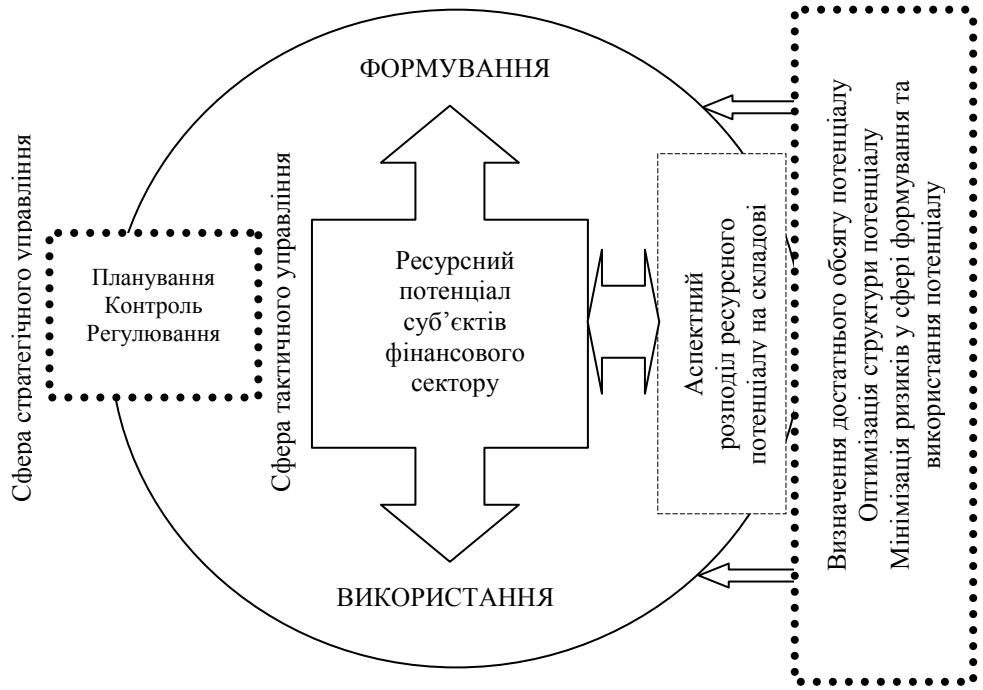

Рис.5. Особливості управління ресурсним потенціалом окремих суб'єктів фінансового сектору на регіональному рівні.

В залежності від специфіки діяльності окремого суб'єкта фінансового сектора на регіональному рівні, особливостей зовнішнього та внутрішнього

економічного середовища в конкретних умовах господарювання, система управління ресурсним потенціалом такого суб'єкта повинна бути направлена на: визначення та підтримання оптимального співвідношення власних коштів та прийнятих на себе зобов'язань; створення та відповідне підтримання оптимального обсягу резервів.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Основною складовою ресурсного потенціалу груп суб'єктів фінансового сектору виступає фінансова складова. Фінансові ресурси за джерелами їх походження поділяються на власні та залучені. Від ефективної системи управління фінансовими ресурсами окремих груп суб'єктів фінансової сфери залежить їх фінансова стійкість. При цьому факторами її забезпечення виступають достатній власний капітал, ефективна цінова політика суб'єктів тощо. Напрями формування, використання фінансових ресурсів окремих груп суб'єктів фінансового сектору повинні бути обґрунтовані розрахунково, базуватись на пріоритетах розвитку як окремого суб'єкта, так і фінансового ринку вцілому. Відповідно до цього у статті запропоновано напрямки управління ресурсним потенціалом окремих груп суб'єктів фінансового сектору в конкретних умовах господарювання на регіональному рівні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання: підручник / Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В.Морева, О.В. Бєлякова, О.Б. Балакай.– Донецьк: Вид-во Цифрова типографія, 2012. –257с.
2. Лебединська Л.Д. Концептуальні засади управління фінансовими ресурсами страхових компаній / Л.Д. Лебединська, Л.М. Ремньова //Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2008. – №1. – С. 127-137.
3. Осадець С.С Страхування : підручник / С.С. Осадець. – К., 2008. – 528 с.
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу <http://www.dfp.gov.ua/>
5. Приказюк Н.В. Перспективи розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації / Н.В. Приказюк // Вісник КНУ ім. Т.Шевченка. Серія „Економіка". – 2009. – №113. – С. 39-42.
6. Про страхування [Електрон. ресурс] / Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР – Режим доступу: < http://zakon2.rada.gov.ua/>
7. Пурій Г. М. Інституційне забезпечення розвитку фінансового ринку України / Г.М. Пурій // Економіка АПК. – 2010. – №2. – С. 95 – 101.
8. Сосновская О. А. Концепция управления гибкостью ресурсного потенциала страховых компаний / О. А. Сосновская // Економіка і організація управління. – 2011. – Випуск № 1 (9). – С. 80-88.
9. Шевчук О.В. Управління фінансовими ресурсами страховика / О.В. Шевчук // Економічний вісник Донбасу. – 2012. - №2. – С.116-126.
10. Янгин А.А. Резервирование как инструмент финансового менеджмента страховой компании / А.А. Янгин // Страховое дело. – 2004. – №6. – С. 19-30.